

84(2р=Бала)
Б 479
С 18308

М. БЕППАЕВ

УЯННГАН КЪАЛА

МУТАЛИП
БЕППАЕВ

УЯННГАН КЪАЯЛА

НАЗМУЛА

С/18308

«ЭЛЬБРУС»
КИТАП БАСМА
НАЛЬЧИК · 1978

Кабардино-Балкарская Республика
Библиотека
гор. Нальчик, ул. Гомова, 42

Муталип Беппаев Москвада М. Горький атлы адабият институтну бошاپ, бусагъатда Нальчикде иштейди. Сиз кьолугъузда тутхан китап поэтни биринчи китабыды. Окъусагъыз — Беппаевни дуниягъа, табигъатха, жашаугъа, суймекликге энчи къарамы болгъанын, хаты да аны кибик энчи, бир жазыучуну хатына ушамагъанын аңгъларсыз. Муталип «жыр журуцлагъа» жюрегин юлешип, жангы, кыйын, тау сууча, бирде кыстау, бирде шош макъам тартхан заманыны жашыды деген оюмгъа ийнанырыкъсыз.

Б $\frac{0743-005}{M125(03)-78}$ 78

© «Эльбрус» китап басма 1978 ж.

* * *

Сокъур болсам да,
Гомерча кѣралмам.
Ахсакъ болсам да,
Кязимча баралмам.
Сангырау болсам да,
Бетховенча эшталмам...
Алай,
Кесимча, кѣралсам.

Алай,
Кесимча, баралсам.
Алай,
Кесимча, эшталсам —
Поэтме мен да!
Поэтме да?..

* * *

Бирде ташдан,
Бирде кырдыкдан,
Бирде тамчыдан,
Бирде сабийден,
Бирде
 жулдуздан,
Къарадым бу дунягъа,
Къарадым кесиме...

ХАЛҚЪЫМ

Мен
Жашагъанча сенде,
Бар
Ётген ёмюрледе,
Сен
Жашарса менде,
Бар
Келлик ёмюрледе...

УЯННГАН ҚЪАЯЛА

Кёрдюм
 биринчи кере
Атамы къууанган кёзлерин
Тауларымы къатында
(Ала
 улли
 кём-кёк
 кюнлеча,
Ёрледиле
 Минги тауну
 башына)...

Ол такъыйкъа
Къууандыргъан болур,
Мени къууандыргъанча,
Шауданланы,
Қырдыкны,
Тереклени.
Уятхан болур
 терен жукъудан
Қъаяланы
(Энди
Хар эртден сайын,
Кёреме жерими кюнюнде
Атамы
Къууанчлы бетин)...

АҚЪЫЛМАН

Кзули Кзайсыннга

Ёмюрле бёленип тизгиннге,
Чыгъадыла къагъытны бетине —
Жазады акъылман...

Мен кетсем —

келирле башхала,

Сен кетсенг — абыгъыр жырыбыз:

Жаз, жырла

Жырлайды жаз.

Ай да, кюн да

айтадыла сёзюнгден —

Жаша,

Жашат къаяланы, тауланы —

Сен жаныса аланы.

Инчхагъанды жол жанында,

Бизни узакълагъа ашыра,

Жаралы таш да,

Алай тёзгенсе,

Жараларынг окъуна жырлай,

Палахланы барын да,

Чегемли акъылман.

Кязим, Гомер, Пушкин, Лорка сен

Болгъансыз бирге,

Болгъансыз бир бирге тыянчакъ —

Эсимдеди мени да

Ол ахырат жылла...

Мен кетсем — келирле башхала,
Сен кетсенг — абыныр жырыбыз,
Чегемли акъылман.
Сюзюлюп сюелелле къаяла,
Тюз тепсеуге хазырланган таулүлача.
Аперим, бу алапат жайгъа,
Эменлери шайырлагъа ушагъан таулагъа.
Адамлары жулдузлагъа учалгъан
тарлагъа.

Къалай къыйын болур адамгъа
Къол аязында жөрни элталгъан,
Къалай насып болур анагъа
Жюрек тюбюнде аллай баланы
жюрюталгъан,

Къалай насып болур жерге
Имбашында ол ананы, сабийни
айландыралгъан...

Ёмюрле бёленип тизгинге,
Чыгъадыла къагъытны бетине —
Жазады акъылман:

Агъарадыла алмала, баллиле,
Жан киреди темирге, сёзге,
Тохтайды заман...

О, Заман!

Сен кетерсе, келгенингча,
Болмагъанча узакъ тюненеден
Тамблагъа атлай,
Алай бир кесек мычы, —
Тохта, тынгыла, эшит, ангыла,

Жырларча

Бар келлик ёмюрледе...

— Мен кесим да билеме

Аны ёлмезлик агын:

Кюнде ата сёзлеринден —

Жазады акъылман.

Терекле жашиллене

Къышхыда жылыуундан —

Жазады акъылман,

Жырлайдыла жугъутурла жырларын —

Жазады акъылман,

Жашаугъа къайтара кетгенлени,

Азатлыкъны —

жазады акъылман.

Бар жараларын дуняны.

Кеси санларына сыйындыралып —

Жазады...

Ол такъыйкъа

тохтатады ёлюмню,

Сау этеди ёлгенни,

Жюрютеди кюнню,

Сюелтеди,

Абынган адамны,

Саркъдырады сууланы,

Жандырады жулдузланы.

Ол туугъунчу да

Кёп жюз минг ёмюр мындан алгъа,

Мен сезип келгенме

Аны сюеллигин

Аллымда,
Тохтатырыгъын, сёзюню кючю бла,
Чабханымы...
Мен кетсем — келирле башхала,
Сен кетсенг — абыыр жырыбыз.
Жаз, жырла
Жырлайды жаз,
Тохтаталгъанса заманны...
Жазады
Чегемли акъылман...
Жырлайдыла аны
Жырларын,
Бар,
Келлик ёмюрле!

Яникой, 1977 г.

* * *

Жюрюген
 жерлериме
Ызымдан келдиле
Тауларым,
Халкъым...
Хар шуёхумда къалды,
Мени излей,
Малкъарым.

ШАЙТАНЛЫ ТИЗГИНЛЕ

Ахмат Созаева

Орамла, толкъунлана,
Барадыла,
Къаялагъа тыяна, тагъыла
Къыбылагъа.

Мен а, кесим,
Терсине!

Ауанама ишана,
Терсине!

Тамблагъы кюннге,
Терсине

(Алай сунадыла башхала,
Мен а ийнанама --
тюзюне).

Кюнле,
Жауун тамычылагъа
сыйынып,

Жаууадыла жерге,
Мен а барама,
Алагъа къууана,
кёкге —

Терсине!
Хар сёзюм

тизгинге,
Жюрекден тагъыла
(Башхала — тюзюне)

Мен а, кесим,
Терсине...

Эртден аязгъа тынгылай,
Сагъын мени, сагъын:
Чапракъдан
 чапракъгъа
 саркъа,
Жетер ауазынг манга...

с. 18308

Каваринь елликъск. 17
2 М. Бецпаев
Библиотекя Н. К. Прудовой
гор. Нальчик, ул. Ногмова, 42

АЙ

Ай-ай!
Къалай жаланды
ай:
Къышхыда
къабыша,
къалтырай,
Кёкню
Кём-кёк бузунда
учхалай,
Баргъан
ай.

Ай-ай!
Къалай жаланды
ай:
Терезеледен
жылы юйлеге,
Сарнай,
Къолларын узатханлай,
Учханлай,
Баргъан
ай.

Ай-ай!
Тилейме, бироз тёз,
ай:
Баллы
Баллилери жырлай,
Жетер бизге да жай.

Ак. Аминатха

Жаналла кёзлерим,
Ажашып,
Отха тюшген
чапракъялча.
Жаналла кёзлерим,
Отда чапракъялча,
Кёрсем сени,
Жаналла кёзлерим.

* * *

Барады
Суучукъ Чабакълы,
Барадыла
Мени жылларым,
Чабакълача жюзе,
суучукъда...

КЕТМЕ

О, кетме, кетме
узя,
Бу къарангылыкъда
мени къоя,
Бар сёзлени
эте зая,
Инжилтме,
Сюймеклик жоя.
О, кетме, кетме
узая...

* * *

Тамадыла
жауун тамычыла,
Булутланы селейте —
жокъ эте.
Кюнле да,
ма алай,
Жабыла-ачыла,
Жашауну
бошарла,
Кете-кетс.
Тамадыла,
Тамадыла
жауун тамычыла...

О, ариулукъгъа
 таралгъан,
 лѣкъу
 шинжиле,

О, заманны
 ѣтюююнден,
 азайгъан,

Терек чапракъла,
О, жашагъан,
 инжиле,

Кесиллик наратла,
Нени да унутасыз
Сиз,
Биринчи чакъгъан заманда...
О, терегим

 мени,
Балли терегим,
Есген
Къатымда.
Сюйдюм
 ай дингилге,

Сени
Жанынгдан
 къараргъа —

Аны
Ариулугъун,
Сени
Ариулугъунга
 къатларгъа.

О, булутсуз
Ингирни
 айбатлыгъы,
О, булутсуз
Кюнню жарыкълыгъы...
Гюлден толгъан
Балли терегим,
Кюнле ётерле
Баллиле эте
 гюллени, —
Балдан
 толгъан
 улла баллиле.

«МЕН БИТЕУ КЕТМЕМ...»

Мен ёлюрме —
кетерме,
Артха къайытмам дунягъа...
Алай
Мен битеу
кетмем —

Къалырма,
Бетлеригизге
Китап тизгинледен
къарай:

Кёрюрме, ышара,
Сизде гюрюлдеген
жашауну,

Ёлюрме—кетерме,
Къайтмам дунягъа,
Алай мен битеу
кетмем —

Къалырма,
Бетлеригизге
Китап бетлеринден
къарай...

ЖЫРЧЫ

Гарсия Лоркагъа

Жырчы барады,
Кёзлери жырлагъа тагъылып.
Жырчы жырланды:

Къынгыр
 жоллада

Тюзле къалдыла,
Аман адамла
Жолланы
 алдыла...

Жырчы жияйды.
(Жия,
Жияма —
 жияу да

Жыргъа ушайды.
Жаша,
Жашама —
 ёлген да

Жашайды).
Къынгыр
 жоллада

Тюзле къалдыла,
Аман адамла
Жолланы
 алдыла...

Жырчы барады,
Кёзлерине жырларындан
тагъылып,
Сёзлери
Адамлагъа айланып.

ЧАЛГЪЫЧЫЛАГЪА

Чал,

Чал чалгъычы,

Чал.

Чал болгъунчу,

Чал.

Чал болсанг да,

Чалырча,

Чал.

Чал,

Чал чалгъычы,

Чал...

Танг атхынчы чалгъычы,

Уятады чалгъысын:

Чал, чал,

Чалгъычыгъым, чал...

Чыкъ.

Чыкъ тюшгенди,

Чыкъ.

Ой, хомухла,

Чыгъыгъыз,

Чыкъ.

Бу жатыуну къоюгъуз.

Чыкъ жетгинчи

Чалыгъыз,

Чыкъ.

Чыкъ тюшгенди,

Чыкъ...

Ой, хомухла,
Къобугъуз,
Бу жатыуну къоюгъуз,
(Ийнекле,
Къоюгъуз
Ынгырдай,
Макъыра) ...
Чыкъ,
Чыкъ тюшгенди,
Чыкъ...
Дурула,
Бурула,
Тюшедиле тагъыла
Чалгъыгъа
(Итчиклеча
Чабадыла
Дурула,
Бурула,
Чалгъыгъа тагъыла).
Чал.
Чал чалгъычы,
Чал,
Чал болгъунчу,
Чал, чал.
Чал болсанг да
Чалырча,
Чал.
Чал чалгъычы,
Чал...

Солуууму тыйып,
 Жылларымы жыйып
 Тынгылайма алагъа:
 Бирде мудахлыкъ,
 Бирде уа

къууанч

Бередиле
 Ала манга.
 Жылларыма,
 Солуууму тыйып,
 Тынгылайма...

КЪОНГУР ИЙНЕК

Къонгур ийнек,
Бар жерлени
 деу падчахыча,
Ышныр эте,
Сюелед арбазда.
Аны бетинден
Огъурлу кёзле
Къарайдыла
Ойнагъан сабийлеге,
Жангы чакъгъан алмалагъа...
Бираздан,
Жемге узала,
Кесини бузоуунача
 башын буруп,
Бёркюн жалар
Къонгур ийнек,
Аны сауа тургъан
 къартны.
Къонгур ийнек,
Бар жерлени
 ёлмезлик тейрисича,
Ышныр эте,
Сюелед арбазда...

* * *

Эштеме,
Умутуму
 умутуна
 жете,
Кязимни излеген
Ташны ауазын.
Кёреме жолда,
Санга тарыгъа,
Жиляй тургъан
Чапракъны жанын.
(Хар эртден сайын,
Шыкъыда,
Гюрбежинги аллында,
Ушакъ этебиз,
Ахсакъ Кязим,
Экибиз)...

* * *

Ана кьолла,
Бешик жырла,
Эрий жылла,
Сабий ызла
Чагъадыла арбазда...

* * *

Тауларым,
Учхан кѳушларым
мени.

Сиз
Кѳыйын сагъатымда,
Болушлукъ бере,
Атлатасыз алгъа.
Тауларым,
Учхан кѳушларым
мени,
Ашыгъабыз бирге,
Баш ура жерибизге,
Бийиклеге жетерге
(Тауларым,
Халаллыкъгъа юйретген,
Бийик кѳушларым
мени)...

АЛТАЙНЫ ПОЭТЛЕРИНЕ

Сизде таула,
Биздеча бийик.
Сизде адамла,
Биздеча халал...
Къатын * бла
Чегем суула,
Къатым бла
Бирге учадыла
«Тюз тепсеуге».

* Катунь (Къатын) — Алтайда черекни аты

Л. Одижевагъа

Кетдим,
Кетмезлик жеримде,
Бармазлыкъ
узакълагъа.

Кетдим,
Къалдыла,
Сынган
къанатларыма
байланып,

Къанатлыла,
(Энди, менсиз,
Сюймеклик жашнайды
төгерекеде).

АЧ БЁРЮ, КЪАРТ БЁРЮ

3. *Хусейге*

Бёрю улуду
Ач бёрю,
Къарт бёрю.
Жерге къапланып,
Къауш кёкге,
Болушлукъ тилегенча
аллахдан,

Улуду дагъыда
Ач бёрю,
Къарт бёрю...
Тёгерек шошайды:
Шыбырдамай тохталла
Хансла,
Ташла.
Бар
Тауушсуз тёгерекде
Тауушлукъ
Ариулукъ.
Жалан да
Ууалгъан

тишлерин
чайнагъан

Кючден солугъан,
Бир жарлы
жан
Кёрмейди затны,

Эслемейди
тамашалыкъны...

Ётген

Эски заман

Келди эсине:

Къарыулу

санлары

элтгенлери

Маралны ызындан,

Жетгени маралны

Тюшдю эсине...

Сора

Тюшдю дагъыда,

Тоюп,

Ашамай,

Бир бутну къойгъаны...

О,

Къалай

Ачы улуду

Ач бёрю,

Къарт бёрю

Ол бутну

тюшюре

эсине,

Ачы,

Бек ачы...

Заман,

О, заман!

Бу жанны
Къартайтхан,
Пелиуан санларын,
Чириген чалыгъа
ушатхан

О, заман
(Экинчи кюн
сюрюучю,
Къойларын сюрюп бара,
Тюбеди
Бёрю мыллыкгъа:
Кючсундю сюрюучю,
Кёп къоюн
урласа да

Бу бёрю,
Кючсундю,
Кёзлерин сыйпай,
Сюрюучю).

.....
Бюгюн,
Башха къолда,
Жерге къапланып,
Къарай кёкге,
Болушлукъ тилей
адамдан,

аллахдан,

Улуй-улуй
Еле болур,
Башха бёрю,

Ач бѣрю,
Къарт бѣрю...
Башха къолда,
Бюгюн,
Башха бѣрю.

ЖАРАЛЫ ЖЫР

...Орамланы акъды сабий къан
бош алай, сабий къанлай.

(Пабло Неруда)

Жерни
Жашил бетине
Жоюлгъан жанла
Тыяндыла,
Жерни
Жашил бетине...
Кюн да
Ала бла бирге
Къонду жерге,
Кюн да
Ала бла бирге...
Жарыкълыкъ
Кетди кери:
Къап-къара
Къарангылыкъ
тёгерекде,
Къап-къара
Къарангылыкъ...
Сен
Жиляймыса,
жашчыкъ?!
Ач кёзлени,
Керек туююлдю
жиляргъа,

Ач кёзлеринги.
Бетни,
Кёзле
Жумдурукъгъа къысалла да,
Керек туююлдю
 жиляргъа,

Ач кёзлеринги —
Кёр,
Кёр!
Кёрледен толгъан жеринги...
Адамла!
Сиз
Кёремисиз?!
Тагъылгъанды
 жер,

Кёз жашлай,
Сабийлени кирпичлерине,
Адамла!
(Тиймегиз,
Тиймегиз
 анга,

Жер ю-зю-люр-ге
 боллукъду —

Тиймегиз)

Ол
Жырла изледи,
Ол жырлада

Кюн жууунурча,
Тюз,
Къуанчдан толгъан,
Сабий кёзледеча.

Ол
Жырла изледи,
Ол жырлада
Кюн жууунурча...
Къолунда гитара,
Алай
Жыр суурулупду,
Бушуугъа
Жырлайды

Виктор Хара

Азатлыкъгъа чакъырады гитара...
Юздюрдюле малгъунла,
Жырны ёлтюрюрге

ашыгъа,

Юздюрдюле
къолларын,

Жырчыны къолларын
(Къобуз кыллача,
Кесилген къолла.
Юзюлген кыллача

къолла...)

Алай жырлады,
Къомайды жырын,
жырчы,

Жырлады...
Зынгырдадыла
Виктор Хараны
санлары,
Зынгырдадыла,
Жаралы жырлай,
Жырчыны санлары...
Зынгырдайды
Къобуз кыллагъа
бёленген,
Жер да!
Зынгырдайды,
Дерт жетдирирге
чакъыра,
Жер!
Чилини,
Къанлы чыгъында
Виктор Хараны
бармакълары,
Кесилген
Къолларыны бармакълары,
Излейдиле
гитараны,
Кесилген
Къолларыны бармакълары...
Ол
Жырла изледи,
Ол жырлада
Кюн жууунурча,

Тюз,
Къууанчдан толгъан,
Сабий кёзледеча,
Жырла изледи,
Кюн жууунурча...
Адамла!
Сиз
Кёремисиз?!
Тагъылгъанды жер,
Кёз жашлай,
Сабийлени кирпичлерине,
Адамла...

*Яников-Москва-Нальчик,
1974—77 ж.*

ДУУАДАКЪ

Акъ дууадакъ,
Айгъа жетерге
ашыгъа,
Тагъылды
жырына...
Кече,
Кеси кесине
Къылгъанча дууа,
Дууадакъ
Шо-о-о-ош жыр-ла-а-а-ады.
Къыблагъа айланып
Эшитилдиле,
Кёз жашлары,
Жулдуз кесекчикле
Жерге,
жерге
Тийигенлери...
Бир такъыйкъадан
Жыры,
Жырды шошлукъну,
Кетерге
ашыгъа
төгереке,
Жан
Жанына
секирди,
Сууурулду кёкге...

КАНТАТА

*Фашист малгъуңла ёлтюрген Беппай-
ланы Жамботха, аны къызлары Фати-
матха, Фаризатха атайма*

Къалай къанайдыла

жулдузла,

Жерге къарай,

Ёлгенледе

сюйгенлерин таный,

Къалай...

Мен сюелир эдим,

Окъланы

Санларым бла сууута,

Аланы къутхарыргъа

кюреше...

Алай

Мен келгенме кечирек

дуниягъа

Жырланы жиляй...

Къара къарыу,

Акъ къар,

Къычырама,

Эшитдирирге ашыгъа,

Жалан да

ёлюмге жетсин

ажал!

Жашау,

Жашау, тилейме,

палахланы барын да

Ууатал —
Елюм, ау!
О, такыйкѡа,
Ариулукѡгѡа окѡла жетген,
такыйкѡа.

О, такыйкѡа,
Жерге кюнле батхан
такыйкѡа...

Кѡара кѡарыу,
Акѡ кѡар,
Кѡызыл ай...
Кѡалай,
Жерге кѡарай,
Кѡанайдыла
Жулдузла,
кѡалай...

КЪАЛДЫМ КЕП ЖЕРЛЕДЕ

Сазым ойнай,
Саз ойнай,
Жазым къайнай,
Жол сарнай,
Жырдым талай
Мен жерни,
Жырдым талай
мен жерни.

Кюнле, айлай,
Ма ёсе,
Сазым ойнай,
сёз кесе,

Саркъдым алай
Мен жерни,
Саркъдым алай
Мен жерни.

Рахын маллай,
Макъыра,
Малкъарымы
Чыкъыра,
Ёлдюм къаллай
Бир жерде,
Ёлдюм къаллай
бир жерде.

Сазым ойнай,
Саз ойнай,
Жаным къайнай,

Жол сарнай,
Къалдым талай
Мен жерде,
Къалдым талай
Мен жерде...

БУРУННГУЛУ СУРАТ

Жилтинле,
Агъа налладан,
Жалайдыла
ай жарыгъын.

Жилтинле...

Ат ызындан
Ат дагъыда,
Ат ызындан
Ат дагъыда.

Алагъа къарай,
Ауузларын ачханлай,
Къаяла къалтыран...
Теркден

терк,
Теркден терк,
теркее:

Ат,
адам,
сухулукъ.

Къуугъунну экеуню къуууу...

Тутаргъа
Аланы излеую
сухулукъ.

Тутаргъа, тутаргъа —
сухулукъ.

Алагъа къарай,

Ауузларын ачханлай,
Къаяла къалтырай...
Къабыргъа —
 солда,
Чынгыллыкъ —
 онгда.

Аздан
 аз,
Азчыкъдан...
Кетерге...
Къаядан...
Экеулен учдула,
Учдула атла...
Жангыз терек.
Ай,
Жарыкъ.
Ексюзлюк...
Ауана ау.
Тауушсуз
 төгерек.

БАШЛАРЫ

«Сокъур болсам да»	5
«Бирде ташдан»	7
Халкъыма	8
Уяинган къаяла	9
Акъылман	10
«Жюрюген жерлериме»	15
Шайтанлы тизгинле	16
«Эртден аязгъа...»	17
Ай	18
«Жаналла кёзлерим»	19
«Барады суучукъ...»	20
«Сабий тууду»	21
«Кече кюнню кёргенча»	22
Кетме	23
«Тамадыла жауун тамычыла»	24
Агъадыла чапракъла	25
Балли терегим	26
Мен битеу кетмем	29
«Назик кёкде»	30
Жырчы	31
Чалгъычылагъа	33
«Солуууму тыйып»	35
Согъадыла органы	36
Къонгур ийнек	37
«Эштеме»	38
«Ана къолла»	39

«Тауларым»	40
«Къыйынлыкъла окълача»	41
Алтайны поэтлерине	42
«Кетдим»	43
Ач бёрю, къарт бёрю	44
Жаралы жыр	48
Дууадакъ	53
Кантата	55
«Къакъды, чагъа, терек»	57
Къалдым кёп жерледе	58
Бурунгулу сурат	60

Муталип Азнорович Беппаев

ПРОСИУВИШИЕСЯ СКАЛЫ

Стихи

На балкарском языке

Редактор С. М. Моттаева

Художник Я. А. Аккизов

Художественный редактор З. Х. Бгажников

Технический редактор И. М. Рахаева

Корректор С. М. Мирзоева

Сдано в набор 18/XI 1977 г. Подписано к печати
17/I 1978 г. Формат 60×84¹/₃₂. Бумага типограф-
ская № 1. Физ. печ. л. 2. Усл. печ. л. 1,86
Уч.-изд. л. 1,6. Заказ № 14002 Ч 00364

Цена 15 коп.

Книжное издательство «Эльбрус»

Нальчик, улица им. адмирала Головки, 6

Полиграфкомбинат им. Революции 1905 года
Управления по делам издательств, полиграфии
и книжной торговли Совета Министров КБАССР
Нальчик, проспект им. Ленина, 33